

Zachowek. Czym jest? Komu się należy? Jak go obliczyć?

Po śmierci osoby najbliższej najczęściej skupiamy się na przygotowaniu pochówku oraz przeżyciu żałoby. Należy jednak pamiętać, aby zadbać również o uregulowanie kwestii majątku osoby zmarłej. Nie przechodzi on „automatycznie” na jego spadkobierców.

Dziedziczyć po osobie zmarłej można na podstawie ustawy lub na podstawie testamentu. 1/ W pierwszym przypadku określony przez prawo krąg osób będzie uprawniony do spadku.

Najczęściej będą to osoby z najbliższej rodziny (np. małżonek, dzieci, rodzice, rodzeństwo).

2/ Natomiast w drugim przypadku podstawą dziedziczenia jest testament pozostawiony przez spadkodawcę (osobę zmarłą).

W testamencie spadkodawca do dziedziczenia może powołać jednak osobę spoza grona najbliższych osób. Może to doprowadzić do sytuacji, w której osoby najbliższe, które byłyby uprawnione do dziedziczenia ustawowego, nie otrzymają nic w ramach spadkobrania, a cały majątek stanie się własnością osoby wskazanej w testamencie.

Warto również zauważyć, że sytuacja ta nie musi zawsze dotyczyć osoby obcej. Często wnukowie spadkodawcy nie byłiby powołani do spadku na podstawie ustawy, jednak są oni ustanawiani jedynymi spadkobiercami na podstawie testamentu. W lepszym zrozumieniu sytuacji powinien pomóc przykład:

Przykład: Pan Antoni nie miał żony, ale miał dwoje dorosłych dzieci Błażeja i Barbarę. Ponadto pan Antoni miał dwoje wnuków Cecylię (córkę Barbary) i Cyryla (syna Błażeja). Błażej i Barbara byli uprawnieni do spadku po ojcu na podstawie ustawy. Zgodnie z ustawą, ½ spadku otrzymałby Błażej oraz ½ spadku otrzymałaby Barbara. Cecylia oraz Cyryl, nie byli w kręgu spadkobierców ustawowych.

Zatem w przypadku pozostawienia testamentu przez spadkodawcę, osoby najbliższe, które dziedziczyłyby na podstawie ustawy, mogą nie otrzymać nic lub otrzymać znacznie mniejsza część majątku spadkodawcy niż ta należna zgodnie z przepisami o dziedziczeniu ustawowym. W takich sytuacjach znajdują zastosowanie przepisy o zachowku (art. 991 – art. 1011 Kodeks Cywilny).

Zachowek w dosłownym znaczeniu jest to określona część udziału spadkowego należna osobie uprawnionej na podstawie dziedziczenia ustawowego. Innymi słowy, jest to część tego, co osoba otrzymałaby w ramach spadkobrania na podstawie ustawy, gdyby nie pozostawiono testamentu.

Krąg osób uprawnionych do dochodzenia zachowku został jasno określony przez ustawodawcę. W przypadku, w którym dziedziczenie po zmarłym odbywa się na podstawie testamentu, z mocy prawa do dochodzenia zachowku uprawnieni są wyłącznie:

- ✓ zstępni (tj. dzieci, wnuki, prawnuki itd.),
- ✓ małżonek,
- ✓ rodzice,

którzy byliby powołani do spadku z ustawy. Co za tym idzie, rodzeństwo, wujostwo lub byli małżonkowie nie są uprawnieni do zachowku.

Wskazane powyżej osoby mogą dochodzić zachowku, jeżeli nie otrzymały należnego im udziału bądź w postaci:

- ✓ uczynionej przez spadkodawcę darowizny,
- ✓ powołania do spadku, bądź w postaci zapisu,
- ✓ świadczenia od fundacji rodzinnej lub mienia w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej.

Ustawodawca określił również wymiar należnego osobie uprawnionej zachowku, jest to:

- $\frac{2}{3}$ wartości udziału spadkowego, który przypadąłby przy dziedziczeniu ustawowym, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni;
- $\frac{1}{2}$ wartości udziału spadkowego, który przypadąłby przy dziedziczeniu ustawowym, każdej innej uprawnionej osobie.

Pozostając zatem w przytoczonym powyżej przykładzie:

Przykład: Pan Antoni chciał, aby to jego dzieci Błażej i Barbara odziedziczyły po nim majątek o łącznej wartości 900 000 złotych. Dzieci, jak i wnuki miały dobry kontakt z Panem Antonim i regularnie go odwiedzały, jednak w ostatnich latach życia to wnuczka Cecylia najczęściej odwiedzała Pana Antoniego, z uwagi na fakt, że była bezrobotna i miała sporo wolnego czasu. Wobec czego Pan Antoni sporządził ważny testament, w którym cały spadek zapisał właśnie wnuczce Cecylii. Zatem Błażej i Barbara uprawnieni są do wystąpienia o zachówek. W przypadku dziedziczenia ustawowego każdemu z nich przypadałoby po 450 000 złotych. Wobec czego wartość należnego zachowku Barbary będzie wynosić 225 000 złotych, natomiast w przypadku Błażeja, który jest trwale niezdolny do pracy, będzie to 300 000 złotych.

Osoby, które nie uzyskały w ramach postępowania spadkowego, równowartości należnego im zachowku mogą wystąpić przeciwko spadkobiercom z roszczeniem o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku lub jego uzupełnienia. Jednak życiowe realia są dużo bardziej skomplikowane niż opisany powyżej przykład. Zatem kluczowe jest ustalenie dokładnej wartości dochodzonego roszczenia oraz skierowania wezwania do zapłaty lub pozwu względem odpowiedniej osoby.

Osoby, które borykają się z problemami prawnymi mogą skorzystać z darmowej porady prawnej w punktach nieodpłatnych porad prawnych i obywatelskich w Zielonej Górze - adres: budynek Urzędu Miasta przy ul. Dąbrowskiego 41.

Obowiązują zapisy na porady pod nr tel.: 68 456 48 34.

Artykuł powstał w ramach realizowanego przez Stowarzyszenie CIVIS SUM zadania publicznego pt.: „Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i dwóch punktów nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz realizacja zadań z zakresu edukacji prawnej na terenie miasta Zielona Góra w 2024r.” finansowanego ze środków przekazanych przez Miasto Zielona Góra. Artykuł jest wkładem własnym osobowym do ww. zadania.